

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Світлана МИХАЛЬСЬКА

«26» серпня 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ
ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА НА ПОСАДІ
ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА (ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГА)
В ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРАХ**

підготовки фахівців	другого (магістерського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною	
програмою	Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка)
спеціальності	016 Спеціальна освіта
спеціалізації	016.02 Корекційна психопедагогіка
галузі знань	01 Освіта / Педагогіка
мова навчання	українська

2024-2025 навчальний рік

Розробники програми: **Оксана Дмитрієва**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, **Олена Чопік**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Протокол № 13 від «26» серпня 2024 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми

Світлана МИХАЛЬСЬКА

Робоча програма практики розроблена на основі Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08 квітня 1993 р. № 93 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 30 квітня 1993 р. за № 35) (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти N351 (v0351281-94) від 20.12.94), Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Робоча програма виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога(олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах передбачена освітньо-професійною програмою Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка) та навчальним планом підготовки здобувачів вищої освіти другого(магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Мета практики: формування компетентностей, необхідних для виконання функціональних обов'язків вчителя-дефектолога інклюзивно-ресурсного центру.

Завдання практики:

1. Знайомство з інклюзивно-ресурсним центром, директором, вчителями-дефектологами (сурдопедагогами, олігофренопедагогами, тифлопедагогами), вчителями-логопедами, практичними психологами, вчителями-реабілітологами.

2. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.

3. Ознайомлення з документацією фахівців інклюзивно-ресурсного центру.

4. За можливості участь у проведенні оцінки освітньої діяльності дитини, з метою визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до освітньої програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку.

5. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

6. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.

7. Відвідування по 1 заняттю інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому центрі.

6. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.

7. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.

7. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у центрі протягом практики.

9. Ведення щоденника практики.

10. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Базами проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах є інклюзивно-ресурсні центри.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Програмні компетентності навчання: загальні компетентності (01-04, 06, 08):

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності (03-05, 08-09):

- Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.

- Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.

- Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

- Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

- Здатність до організації безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

Терміни проходження практики

Виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах проводиться у 1 семестрі, передбачає 6 кредитів (180 год.), триває протягом 4 тижнів. Практика згідно з навчальним планом завершується диференційованим заліком.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителів-дефектологів (сурдопедагогів, олігофренопедагогів, тифлопедагогів), вчителів-логопедів, практичних психологів, вчителів-реабілітологів.
4. Спостерігати за діяльністю олігофренопедагога.
5. Відвідувати корекційно-розвиткові заняття, які проводить олігофренопедагог.
6. Відвідати 1 заняття інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому закладі.
7. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
8. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.
9. Брати участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- контролює кількість здобувачів вищої освіти, які проходять практику;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам вищої освіти;
- узгоджує з керівником практики від бази практики індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- до початку практики проводить із здобувачами вищої освіти інструктажі з безпеки життєдіяльності та охорони праці, оформляє відповідні документи;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти при підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;

- інформує здобувачів вищої освіти про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти здобувачів вищої освіти про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює здобувачів вищої освіти з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи здобувачів вищої освіти.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням https://drive.google.com/file/d/1YMxR_EUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство з інклюзивно-ресурсним центром, директором, вчителями-дефектологами (сурдопедагогами, олігофренопедагогами, тифлопедагогами), вчителями-логопедами, практичними психологами, вчителями-реабілітологами.
3. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
4. Ознайомлення з документацією фахівців інклюзивно-ресурсного центру. Зокрема, річним планом роботи інклюзивно-ресурсного центру; річним

планом роботи вчителя-дефектолога (олігофренопедагога); щотижневими графіками роботи інклюзивно-ресурсного центру та вчителя-дефектолога (олігофренопедагога); звітами вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) про результати надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами; журналом обліку заяв; журналом обліку висновків про комплексну оцінку; журналом обліку консультацій; особовими справами дітей, які пройшли комплексну оцінку.

5. За можливості участь у проведенні оцінки освітньої діяльності дитини, з метою визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до освітньої програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку.

6. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку за покликанням <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi>

7. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.

8. Відвідування по 1 заняттю інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому центрі.

9. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.

10. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.

11. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у центрі протягом практики.

12. Ведення щоденника практики.

13. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

Написати есе на тему: «Порівняльна характеристика різних видів корекційно-розвиткових занять» (на основі відвідування занять інших корекційних педагогів).

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник виробничої практики, в якому повинно бути відображено роботу магістранта протягом кожного дня перебування в центрі.

2. Зразки документів олігофренопедагога, зокрема, річний план роботи, 1 календарний план корекційно-розвиткових занять (з дотриманням конфіденційності).

3. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.

4. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.

5. Есе на тему: «Порівняльна характеристика різних видів корекційно-розвиткових занять» (на основі відвідування занять інших спеціалістів).

6. Звіт про проходження практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Прізвище, ім'я, по батькові олігофренопедагога, за яким закріплений практикант.

2. Спостереження за роботою олігофренопедагога, ознайомлення з його документацією (загальні враження).

3. Звіт про відвідування корекційно-розвиткових занять.

4. Звіт про проведення корекційно-розвиткових занять.

5. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Враження від практики.

2. Позитивне в організації та проходженні практики.

3. Труднощі, що виникли під час проходження виробничої педагогічної практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Програмні результати навчання (1-14):

ПРН1 Здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем

ПРН2 Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах

ПРН3 Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб

ПРН4 Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки

ПРН5 Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня

функціонування, обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій

ПРН6 Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства

ПРН7 Робити фаховий внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команди у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, мотивувати учасників команди супроводу до досягнення спільних цілей

ПРН8 Приймати ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей, зокрема, вимоги споживачів; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень

ПРН9 Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти

ПРН10 Відшуковувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані

ПРН11 Здійснювати управління складною діяльністю у сфері спеціальної та інклюзивної освіти та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності

ПРН12 Організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища

ПРН13 Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність освітнього процесу з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей

ПРН14 Створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проекти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні

ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень С). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Здобувач вищої освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним здобувачем вищої освіти.

Порядок підбиття підсумків практики:

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики – письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту здобувача вищої освіти. Враховуючи специфіку проведення практики, кафедри можуть розробляти окрему форму щоденника.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти зберігаються на кафедрах впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти в комісії, призначеній завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять керівники практики від кафедр Університету і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення студент одержує диференційований залік.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри, а загальні підсумки практики – на вчених радах факультетів не менше одного разу впродовж навчального року.

Література

1. Методичні рекомендації до проведення практики для студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Олігофренопедагогіка галузі знань 01 Освіта / Педагогіка: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / [кол. авторів; за заг. ред. О. В. Чопік]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 212 с. URL : <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6234>
2. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
3. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Астон, 2020. 176 с.
4. Миронова С., Чопік О. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. 2-ге видання: перероблене та доповнене.

Кам'янець-Подільський. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 332 с.

5. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>

6. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL : https://drive.google.com/file/d/0B_EBvdN4dQSlSDVlV04waWZvbW5xVnM2Mmd5Y1FLdi1rUC0w/view?resourcekey=0-tYSPd5dBX2-ZMCs1ShozJA